

Michiel de Ruyter en de titel van hertog

Inleiding

Volgens betrouwbare bronnen is Michiel Adriaenszoon de Ruyter (1607-1676) kort voor zijn dood door de Spaanse koning begiftigd met de titel van hertog. Maar hoe zit het nu precies en welke tastbare bewijsstukken bestaan er van deze titel?

De eerste en belangrijkste bron voor de beschrijving van het leven van Michiel de Ruyter is geweest Gerard Brandt (1626-1685). Deze schrijver ontving, mogelijk zelfs al voor het overlijden van de admiraal, de opdracht van diens zoon Engel de Ruyter (1649-1683) om een levensbeschrijving van zijn vader te laten verschijnen. Dit boek is in 1687, twee jaar na de dood van de schrijver, verschenen onder de titel *Het leven en bedrijf van den Heere Michiel de Ruyter*. Het boek werd voltooid door de beide zoons van Brandt en is later vele malen herdrukt, bewerkt en in hedendaags Nederlands overgezet.

Laatste zeeslag

Op 22 april 1676 voerde luitenant – admiraal generaal De Ruyter in de baai van Augusta aan de oostkust van Sicilië (Spaans: Agosta) het bevel over een gezamenlijke Nederlands – Spaanse vloot en voerde slag tegen een Franse vloot onder bevel van admiraal Abraham Duquesne. Het was zijn laatste zeeslag. Hij werd getroffen door een Franse kanonskogel die zijn rechterbeen en zijn linkervoet verbrijzelde. Een week later, op 29 april, kwam de admiraal te overlijden aan zijn verwondingen.

Hertog

Brandt citeert op pagina 981 van zijn boek twee brieven van de koning van Spanje, waarin deze onder meer zijn dank uitspreekt over de steun, die de admiraal heeft gegeven aan de Spaanse oorlogsinspanningen. Hierna volgt in het boek de navolgende tekst:

Doch deze twee brieven kwamen niet voor de derde mei, de vierde dag na des Admiraals overlijden, te Siragossa. (lees: Syracuse) Ook heeft hem de Koning nog voor zijn dood vereerd met de erenaam van Hertog, en tweeduizend dukaten inkomen, op het eerste leen dat in de Landen van Italië aan de Kroon zou vervallen. Dan die Koninklijke gunst en mildadigheid kwam ook door zijn sterven, mijns wetens, nooit tot zijn kennis.

In latere geschriften is steeds vermeld, dat de verlening van titel van hertog aan de admiraal per brief aan hem zou zijn verzonden, en dat deze brief drie dagen na zijn dood werd ontvangen. Op die datum werden volgens Brandt wel de twee eerder genoemde brieven ontvangen, maar de beweerde brief met betrekking tot de titel van hertog is nooit tevoorschijn gekomen.

Het enige tot voor kort beschikbare bewijs van de verlening van de titel van hertog aan de admiraal was een verklaring van de Spaanse gezant Don Emanuel De Lira aan de Staten van de Verenigde Provinciën, gedateerd 25 augustus 1676, waarvan de letterlijke tekst luidt als volgt:

Copie autorisée d'un mémoire que l'Envoyé Extérieure d'Espagne a donné dans l'Assemblée de Messieurs les Etats Généraux des Provinces Unies

N3

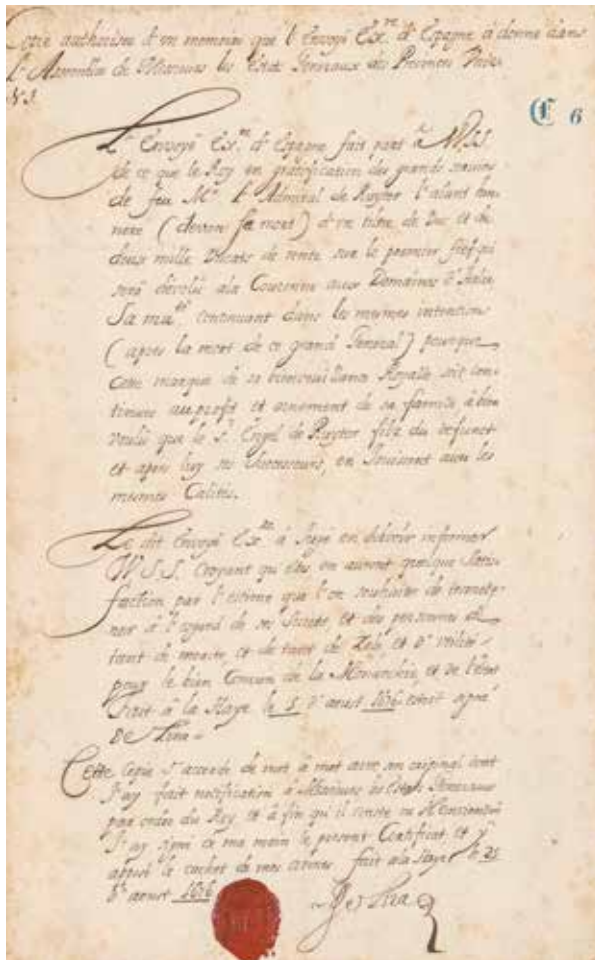
L'Envoyé Extérieure d'Espagne fait part à W.S.S. de ce que le Roy en gratification des grands services de feu Monsieur l'Admiral de Ruyter l'ayant honoré (devan sa mort) d'un titre de Duc et de deux mille Ducats de rente sur le premier fief qui sera dévolu à la Couronne aux Domaines d'Italie. Sa majesté continuant dans les mesmes intentions (après la mort de ce grand Général) pour que cette marque de sa bienveillance Royale soit continuée au profit et ornement de sa famille, a bien voulu que le seigneur Engel de Ruyter, fils du défunct et après luy ses Successeurs en Jouissent avec les mêmes Calités.

Le dit envoyé extérieure a Jugé en devoir informer W.S.S. croyant qu'elles en auront quelque Satisfaction par l'estime que l'on souhaite de témoigner à l'égard de ses Sujets et des personnes de tant de mérite et de tant de zèle et d'utilité pour le bien Comun de la Monarchie et de l'état

Fait à la Haye le 5 d'aout 1676 estoit signé

De Lira

Cette copie s'accorde de mot à mot avec son original dont j'ay fait notification à Messieurs les Etats Généraux par ordre du Roy et à fin qu'il conste ou il conviendra. J'ay signé de ma main le présent Certificat et y apposé le cachet de mes armes. Fait à la Haye le 25 d'aout 1676
De Lira
(zegel)

Verklaring De Lira. De afkorting W.S.S. (tweemaal) staat waarschijnlijk voor: 'Vos Sérénissimes' Nationaal Archief, 1.10.72 Inventaris van het archief van Michiel Adriaenszoon de Ruyter, inv. nr. 257

De inhoud van deze verklaring stemt woordelijk overeen met het citaat van Brandt. De Ruyter ontving de titel van hertog en een rente van tweeduizend dukaten uit het eerste leen dat uit Italië aan de kroon van Spanje zou toevallen. Het is dan ook aannemelijk, dat Brandt zijn citaat aan deze verklaring heeft ontleend. Nu De Lira zijn verklaring heeft gegeven aan de Staten – Generaal in zijn hoedanigheid van gezant van de Spaanse koning, dient deze te worden beschouwd als het officiële bewijs van de verlening van de titel van hertog aan admiraal De Ruyter.

Sedertdien zijn bijna drie en een halve eeuw verstreken en gedurende deze tijd heeft nog niemand onderzoek gedaan naar deze kwestie in de Spaanse archieven. Het leek dan ook een goede gedachte om in die richting te gaan zoeken.

De Diputación Permanente y Consejo de la Grandeza de España y Títulos del Reino te Madrid is te vergelijken met de Nederlandse Hoge Raad van Adel, maar dit instituut leverde weinig nieuwe gezichtspunten op. Niet alleen is dit instituut opgericht in 1815, dus bijna anderhalve eeuw na de beschreven gebeurtenissen, maar het archief is tijdens de burgeroorlog in 1936 ook nog eens verwoest, zodat er geen documenten van voor dit tijdstip aanwezig zijn.

Wel verwees de Diputación mij naar een catalogus van 1923 van de hand van D. Angel de la Plaza y Bores, betreffende adelsverleningen door de Spaanse koningen in Vlaanderen, Italië en Portugal. In dit boekwerk wordt verwezen naar de volgende adelsverleningen: (letterlijk citaat):

Pág.44: Barón de Título de; a favor de Angel de Ruyter. Madrid 4 de Noviembre de 1675. Referencia: 1440-280 (Page 44: Baroness, Tittle of: in favor of Angel de Ruyter. Madrid November 4th od 1675. Reference: 1440-280).

Pág. 52: Witte de Ruyter, Cornelio, baronía a su favor. Madrid 21 de abril de 1684. Referencia 1441-121 (Page 52: Witte de Ruyter, Cornelio, Baronesses in favor of him. Madrid April 21st 1684. Reference 1441-1214).

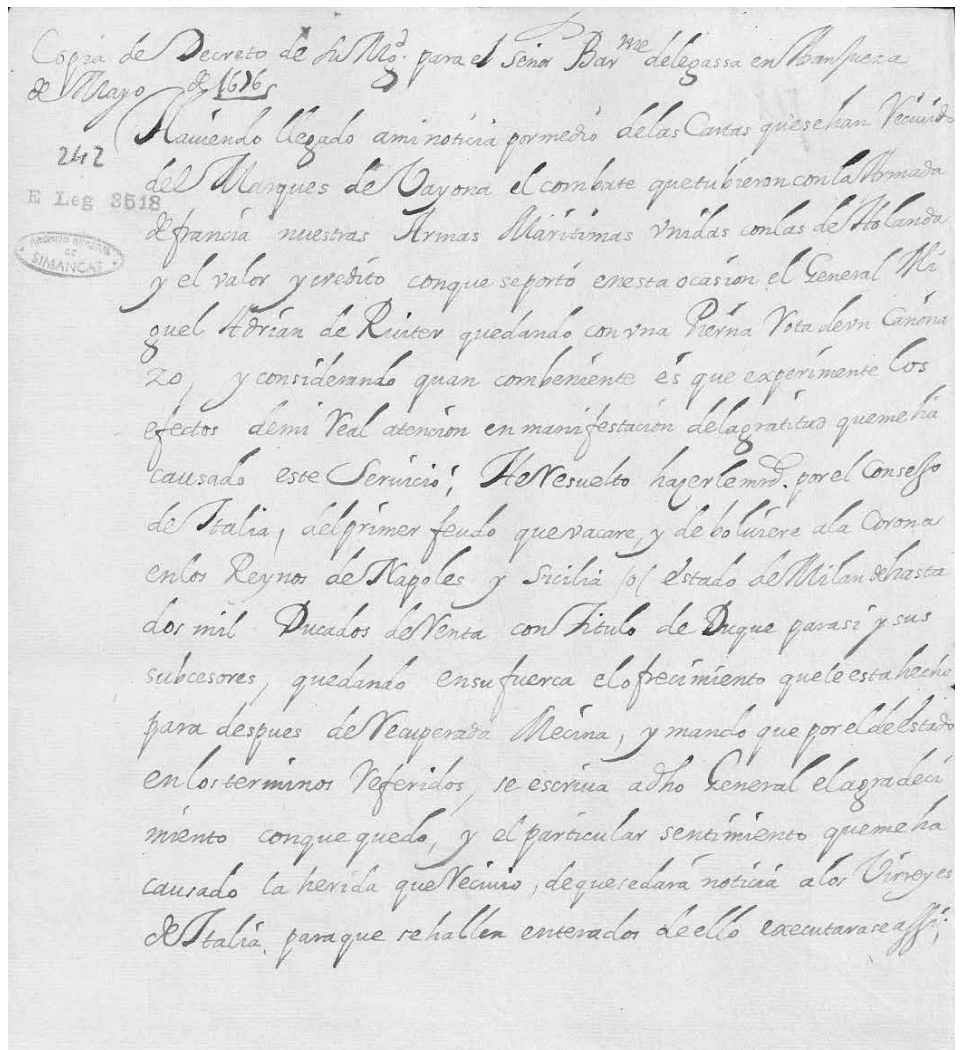
De Deputación verwees mij verder naar het Archivo General te Simancas (Valladolid) En dit archief heeft mij – kort voor het verstrijken van de termijn voor inzending van dit artikel voor de Nieuwsbrief – een aantal documenten toegezonden met betrekking tot deze adelsverleningen. Deze stukken zijn intussen ter hand gesteld aan de Stichting De Ruyter te Den Haag (de heren Frits de Ruyter de Wildt en Roeland Elias) De Stichting zal deze documenten laten vertalen en met behulp van historici en andere experts verder laten onderzoeken.

Eén van deze documenten bevat een officiële verklaring van de Spaanse overheid, dat de titel van hertog inderdaad aan Michiel de Ruyter is verleend. Maar dit stuk is gedateerd mei 1676, dus kort na het overlijden van de admiraal. Dit document staat hiernaast afgebeeld.

Dit document maakt inderdaad niet duidelijk of de adelsverlening nu dateert van voor of na de dood van de admiraal. Volgens de verklaring van De Lira is dat wel het geval, maar het hierboven getoonde document geeft weer grond tot twijfel. Anderzijds vermeldt de hierboven genoemde catalogus de datum 4 november 1675, dus mogelijk dateert de titelverlening al van een half jaar vóór zijn overlijden.

Op enig moment werd natuurlijk ook in Spanje bekend, dat de admiraal was overleden, en de titel van hertog is vervolgens aangeboden aan zijn enige

Verklaring titel van
hertog Michiel de
Ruyter mei 1676
Ministerio de cultura
– AGS – AGS-EST-
LEG.3518.1113

zoon Engel de Ruyter. Maar Engel achtte deze titel niet in overeenstemming met zijn plaats in de maatschappij. Bovendien was de toenmalige stadhouder Willem III wel prins van Oranje, maar de titel van hertog (die in vele landen hoger wordt aangeslagen dan die van prins) droeg hij niet. Ook daarom kwam die laatste titel Engel niet gepast voor. Engel heeft dan ook de koning verzocht de titel van hertog om te zetten in die van baron. Bij brief van 25 februari 1680, heeft de Spaanse koning Karel II aan dit verzoek voldaan en de aan Engel de Ruyter verleende titel van hertog omgezet in die van baron. Engel is ongetrouwd overleden.

Titel vervallen?

In de literatuur is later de veronderstelling geuit, dat de titelverlening zou zijn vervallen, nu deze de titularis niet voor zijn dood heeft bereikt en de titel dus niet door de begunstigde is aanvaard. Deze stelling lijkt

niet juist. De verlening van adeldom wordt algemeen beschouwd als een éézijdige handeling door een soevereine vorst, die niet afhankelijk is van de vraag of de titularis de adelsverlening aanvaardt of niet. Door het besluit van de Spaanse koning was de verlening van de titel een feit. In het huidige Nederland geldt een regel, dat verleende adeldom kan vervallen, doordat het adelsdiploma niet wordt 'gelicht', en dat is een enkele maal voorgekomen, in het bijzonder wanneer de hieraan verbonden kosten niet konden worden betaald. Maar in de tijd van De Ruyter gold deze regeling niet, ook niet in Spanje.

Anders is het natuurlijk, wanneer de adeldom verleend wordt op een tijdstip, dat de betrokkene al is overleden. Ook dat is voorgekomen. Mr. Johan Speelman (1659-1686) werd op 9 september 1686, ruim twee maanden na zijn overlijden op 29 juni van dat jaar, door koning Jacobus II van Engeland ver-

heven tot Baronet. Deze titel is ten gevolge van het overlijden van de vader daarna toegekend aan zijn zoon mr. Cornelis Speelman (1684-1749).

Twee kleinzoons van Michiel de Ruyter hebben later eveneens de Spaanse titel van baron verkregen. Cornelia de Ruyter (1639-1720) was evenals haar broer Engel geboren uit het tweede huwelijk van Michiel met Neeltje Engels. Uit het huwelijk van Cornelia met Jan de Witte (1635-1683) had zij twee zoons, die beiden door de koning van Spanje zijn verheven tot baron, te weten: 1. mr. baron Cornelis de Witte (1660-1701) op 21 april 1684 en 2. Michiel de Witte baron de Ruyter (1662-1683) in maart 1683. Zij hadden geen nakomelingen.

Deense adel en wapen

Eerder, op 1 augustus 1660, was Michiel Adriaenszoon de Ruyter door Frederik III, Koning van Denemarken, in de Deense adelstand verheven. In het Deense adelsdiploma staat vermeld 'In ordinum nobilium equestrium' waaruit sommigen hebben afgeleid, dat hij de Deense titel van ridder had verkregen. Volgens mededeling van het Dansk Adels Forening was aan Michiel de Ruyter evenwel geen titel toegekend. Wel verkreeg hij een Deens familiewapen. Dit wapen vertoont achtereenvolgens een geharnaste ruiter met paard met een zwaard in zijn rechterhand, in rood een zilveren kruis, een oorlogsschip met volle zeilen en een kanon met kogels. Letterlijk betekent dit: 'De Ruyter heeft het Deense rijk geholpen ter zee en te

Deense adelsbrief Michiel de Ruyter 1660, archief Michiel Adriaensz. de Ruyter, nummer toegang 1.10.72, inv. 170B.

land! De adelsbrief met wapen bevindt zich in de Koninklijke Bibliotheek te Den Haag.

Nakomelingen

Uit de beide jongste dochters van Michiel de Ruyter (Alida, 1642-1679, uit het huwelijk met Neeltje Engels, en Margaretha, 1652-1688, uit het huwelijk met Anna van Gelder) stamt een omvangrijk nageslacht. Zo stammen alle leden van het geslacht van Boetzelaer af van de admiraal, evenals de leden van de familie Elias (met uitzondering van de tak Witsen Elias) en de families de Ruyter de Wildt en de Ruyter van Steveninck.

Enkelen van deze nakomelingen in de vrouwelijke lijn zijn ook gerechtigd het Deense wapen van de Ruyter te dragen. Bij K.B. van 23 september 1817, nr. 97 werd op verzoek van Jacoba Maria Parker aan haar echtgenoot Jacobus de Wildt en aan haar kinderen vergund de naam De Ruyter aan hun naam toe te voegen en het wapen van admiraal de Ruyter aan hun eigen wapen toe te voegen. Bij K.B. van 13 januari 1842 kreeg Anthonie Willem van Steveninck voor zich en zijn nakomelingen het recht de naam De Ruyter aan zijn naam toe te voegen. Over een wapen is in dit besluit niets vermeld.

David Willem Elias (1758-1828) ontving het wapen van De Ruyter bij K.B. van 16 september 1815 bij gelegenheid van zijn verheffing in de Nederlandse adel, met toevoeging van het wapen Elias in een hartschild. Zijn tak van de familie Elias is uitgestorven

Herdenkingen

Michiel de Ruyter leeft voort als een belangrijk monument voor de Nederlandse geschiedenis. Elk jaar wordt de admiraal omstreeks 11 februari herdacht in de Nieuwe Kerk in Amsterdam, waar hij ligt begraven in een crypte, gelegen onder zijn indrukwekkende grafmonument in deze kerk. De datum 11 februari is gekozen, omdat door toedoen van De Ruyter op 11 februari 1676 (geen drie maanden voor zijn overlijden) 28 Hongaarse hervormde predikanten uit slavernij zijn bevrijd. Zij waren als galeislaven in dienst van de Spaanse onderkoning van Napels. Deze bijeenkomsten zijn in zoverre openbaar, dat belangstellenden zich hiervoor kunnen aanmelden. In 2022 werd de bijeenkomst opgeluisterd door de aanwezigheid van de ambassadeur van Hongarije, de burgemeester van Vlissingen en de commandant van het luchtverdedigings- en commandofregat zr.

Wapen jhr. David Willem Elias 1815 met dank aan de Hoge Raad van Adel

Ms. De Ruyter. Verwezen wordt naar de interessante gegevens hierover op de website van de Stichting De Ruyter.

Dolph Boddaert

Literatuur:

Gerard Brandt *Het leven en bedrijf van den Heere Michiel de Ruyter* 1687 en latere drukken
 Ronald Prud'homme van Reine *Rechterhand van Nederland, biografie van Michiel Adriaanszoon de Ruyter* 1996
 L.M. van der Hoeven *De nakomelingen van Michiel Adriaanszoon De Ruyter* 2007
 Website Stichting Michiel de Ruyter
 Jaap Bruin, Ronald Prud'homme van Reine, Rolof van Hövell tot Westerflier *De Ruyter Dutch admiral* Karwansaray 2012
 Jos van den Borne: *Wapenverleningen aan niet-adellijke families* in: 'Adel en heraldiek in de Nederlanden' onder redactie van Redmer Alma, Verloren 2012,